OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeus
LsN Johannes Heikkonen

Lausunto

24.8.2020

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 98/2020 vp)

Liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikossa mainitussa asiassa. Oikeusministeriö on antanut esityksen valmistelun aiemmassa vaiheessa liikenne- ja viestintäministeriölle lausunnon ja käynyt myös tämän jälkeen keskusteluja esityksestä. Valmistelussa on kokonaisuudessaan huomioitu hyvin oikeusministeriön valmistelussa esiin nostamat seikat. Lausuntonaan oikeusministeriö esittää seuraavaa.

Videonjakoalustojen käyttöehdot ja muut velvollisuudet

Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksen 226c §:ssä ehdotetaan säädettävän siitä, että videonjakoalustalla tulee olla käyttöehdot ja että käyttöehdoissa tulee varmistaa yleisön suojeleminen ohjelmilta, käyttäjien tuottamilta videoilta tai audiovisuaaliselta kaupalliselta viestinnältä, jotka sisältävät terroristisena tekona rangaistavaksi säädettyä julkista kehottamista rikokseen, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämistä taikka kiihottamista kansanryhmää vastaan. Esityksessä ehdotetaan sääntelyltävän myös vastaavista audiovisuaalista kaupallista viestintää koskevista rajoituksista. Sääntely perustuu molempien kokonaisuuksien osalta AVMS-direktiivissä säädettyihin videonjakoalustoja koskeviin velvollisuuksiin.

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Pykälän mukaan videonjakoalustan tarjoajan olisi myös toteutettava toimenpiteet varmistaakseen, että palvelussa tarjotaan mekanismeja, joilla videonjakoalustan käyttäjät voivat ilmiantaa tai ilmoittaa videonjakoalustan tarjoajalle sen alustalla tarjottavan laittoman sisällön. Vastaavan tyyppinen mekanismi tulisi tarjota myös suhteessa audiovisuaaliseen kaupalliseen viestintään. Videonjakoalustapalvelussa tulisi ehdotetun sääntelyn mukaan olla myös käytössä järjestelmiä, joiden avulla videonjakoalustapalvelun käyttäjille selvitetään, miten ilmiannot tai ilmoitukset on otettu huomioon.

Nyt käsillä olevassa videonjakopalvelun velvollisuuksia koskevassa sääntelyssä on kyse asetelmasta, jossa julkisen vallan voidaan katsoa asettavan yksityiselle velvollisuuden valvoa toisten yksityisten ilmaisuja. Tämä edellyttää toimijan arvioivan itsenäisesti sitä, missä tilanteissa ilmaisut ylittävät säädettäväksi ehdotettavat rajat. Velvoitteella on suoria vaikutuksia sekä videonjakopalvelua ylläpitävien, sinne sisältöä tuottavien, että sitä käyttävien sananvapauteen. Esityksen perustelujen mukaan videonjakoalustan tarjoaja voisi esimerkiksi poistaa laittoman sisällön tai ilmoittaa siitä poliisille.

Sananvapauteen kohdistuvana rajoituksena esitykseen sisältyvät säännökset eivät lähtökohtaisesti yleisellä tasolla näyttäydy oikeasuhtaisuusarvioinnin kannalta erityisen ongelmallisilta. Suomen lainsäädäntö tuntee vastaavia ilmaisuja rajoittavia rikosoikeudellisia säännöksiä jo nykyisellään ja näiden suhdetta perustuslakiin on käyty läpi myös esityksen perusteluissa. Samoin kaupalliseen viestintään kohdistuu rajoituksia, joita on käyty esityksessä seikkaperäisesti läpi. Tällaisten ilmaisujen rajoittamiselle voidaan katsoa olevan sinänsä valtiosääntöisesti hyväksyttävä peruste.

Sääntelyn valtiosääntöisen arvioinnin kannalta olennainen kysymys on se, voiko ja missä laajuudessa julkinen valta säätää edellä kuvattuja ilmaisujen valvontaa koskevia tehtäviä yksityisille käyttöehtojen vähimmäisehtoja ja ilmoitusjärjestelmää koskevan sääntelyn muodossa. Nämä kysymykset ovat olennaisia ennen kaikkea perustuslain 124 §:ssä säädettyjen julkisten hallintotehtävien antamista ja merkittävää julkisen vallan käyttöä rajaavien säännösten kannalta. Tätä kysymystä ei esityksen perusteluissa ole käsitelty kovinkaan laajasti.

Perustuslakivaliokunta on viimeksi kahdessa varsin tuoreessa lausunnossaan koskien Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta verkossa tapahtuvan terroristisen sisällön levittämisen estämiseksi (PeVL 43/2018 vp ja PeVL 4/2019 vp) arvioinut mahdollisuuksia sananvapauden rajoittamiseen verkossa terroristisen sisällön osalta. Valiokunta katsoi lausunnossaan (pitkälti valtioneuvoston kantaa vastaavasti), että säilytyspalvelun tarjoajille tietyissä tilanteissa ehdotettu velvollisuus lopullisen arvion tekeminen siitä, onko sisältö terroristista, vaikka se perustui tämän omiin käytännesääntöihin,

saattoi tosiasiallisesti tarkoittaa julkisen hallintotehtävän siirtämistä yksityiselle toimijalle. Valiokunta piti tärkeänä, että asetuksen valmistelussa eri toimijoiden roolia tulee pyrkiä selkeyttämään.

Esityksen perustelujen mukaan sääntelyn taustalla oleva AVMS-direktiivin 28 b artikla ei juurikaan mahdollista kansallisen liikkumavaran käyttöä vaan asettaa varsin yksityiskohtaiset minivaatimukset videonjakoalustan tarjoajille asetettavista velvollisuuksista. Esityksen perustelujen mukaan videonjakoalustan tarjoajiin kohdistuvissa velvollisuuksissa on pyritty pitäytymään minimisääntelyssä siten, että sääntely olisi täsmällistä ja tarkkarajaista sekä oikeasuhtaista sillä tavoiteltaviin päämääriin nähden.